

Нито една повече!

Манифест за Международния ден за елиминиране на насилието срещу жените

25 ноември 2021 г.

За поредна година отправяме призив за равенство и достоен живот без насилие за всички. За поредна година видяхме сериозна ескалация на домашното насилие по време на пандемията от Ковид-19, както и открити хомофобски и трансфобски атаки над ЛБТИ жените и общността. Закъснели промени в Наказателния Кодекс спрямо домашното насилие бяха въведени през 2019, но те съвсем не бяха достатъчни, за да предотвратят тази ескалация и да адресират конкретните измерения на половото и джендър базираното насилие и неравенство в нашето общество. Липсата на мерки, които се отнасят към всички аспекти на полово базираното насилие, един от които е домашното насилие, продължава да бъде една от най-сериозните пречки пред жените в България в стремежа им да водят пълноценен и равноправен живот. Нито една жертва повече! Затова призоваваме за:

1. Незабавни мерки срещу насилието над жени в контекста на Covid-19. Кризисни и консултативни центрове във всяка област на България.

Неправителствени организации отбелязват, че случаите на насилие по време на пандемията са [скочили с 80%](#). [Повече от една жена губи живота си всеки месец в България заради инцидент на полово базирано насилие](#). Тази зловеща статистика най-вероятно е дори по-висока тъй като в момента можем да черпим информация за това само от медиите. Карантината и социалното дистанциране са довели до ръст на така или иначе тревожните нива в България на домашно насилие. [Независимо от ограничителните заповеди и последвалите досъдебни производства, насилниците продължават да се чувстват безнаказани](#). Вместо да има повече подкрепа за жертвите на насилие в този двоен кризисен контекст, тяхната безопасност отново не е приоритет, като конкретни мерки не присъстваха в нито една от предизборните кампании на кандидатите за избори 2021. Бездействието на държавници и институции в условията на отново изострящата се епидемична обстановка в страната ги прави съучастници на насилниците, чиито жертви, най-често жени и деца, се превръщат в заложници на домашното насилие. **Настояваме да се спазят препоръките на Световната здравна**

организация (СЗО) и да се включат основни услуги за справяне с насилието срещу жени в плановете на правителството за готовност и реакция срещу Covid-19.

Абсолютно неприемливо е, че при тази изключително притеснителна ескалация на насилие, кризисните центрове с временен приют на територията на България са само 17. **Нужно е създаването и поддръжката на кризисни и консултативни центрове за настаняване на пострадали от насилие и за работа с жертви и отделно с извършители, както и специализирани центрове за грижи и възстановяване на изнасилени жени в абсолютно всяка една от 28-те области на България.** Без да има към кого да се обърнат, жертвите на насилие ще бъдат принудени да продължат да живеят в рискова за тях ситуация, което е недопустимо.

Допълнително, пандемията от Ковид-19 засегна особено жестоко работниците от ключовите сектори, поддържащи живота, като медицинските работници, касиерите, сервитьорите, заетите в чистотата и образованието - значителна част от тях жени. Множество хора в несигурна икономическа позиция загубиха работата си, тъй като функционирането на сферите им на заетост е опасно в условията на пандемия. Това ги постави в засилен риск от насилие в условията на съжителство или на непосредствена близост с насилника си. Освен това, настоящата криза разкри и усили последиците от жилищната криза, които засягат особено жестоко бездомните хора и хората, живеещи в пренаселени жилища, в много лоши домакински условия или в полуизолацията на обезлюдените села, където достъпът до спешна помощ е ограничен. Ние се обявяваме в солидарност с безработните, както и работниците на първа линия, [огромна част от които са жени](#) и които [вече години наред излизат на протести за по-добри трудови условия](#). **Настояваме за предприемането на спешни мерки не само за облекчаване на положението им, но и за разрешаването на жилищната криза и за подобряване достъпа до кризисни услуги в малките населени места.**

2. Законодателни мерки срещу насилието основано на пола, повече информационни кампании и фокус върху превенцията.

Необходимо е осъвременяване на законовите определения на състави като домашно насилие, изнасилване, сексуален тормоз, психически тормоз и т.н., за да достигнат международните стандарти като включват и дискриминационен елемент, който отразява факта, че този тип насилие диспропорционално засяга и е насочено срещу жени. **Настояваме за приемане на промените в Закона за защита от домашно насилие, инициирани и разработени от Министерство на правосъдието в началото на 2021 г.,** които бяха подкрепени от множество граждански организации и експерти по време на публичното им обсъждане.

Обществените разбирания и стереотипните роли на жените и мъжете, както и социалните норми за това кой може да изразява „женственост“ или „мъжество“ и кой не, дават власт и средства за контрол на насилника. Те са в основата на насилието, основано на пола. **Следователно, ключ към превенцията на насилието е изкореняване на патриархалните разбирания за подчинената позиция на жената и стереотипните роли, които се налагат и ръководят от тези нагласи.** Тези разбирания увеличават риска от упражняване на насилие и контрол, като също така поставят пречка пред осъзнаването на проблема и търсенето на помощ и закрила. Училищното образование и държавната политика в сферата на здравеопазването, сигурността и социалните услуги трябва да са изградени на принципите на ненасилието, антирасизма и равенството на половете. **Необходимо е разработване и въвеждане на обучителни програми за превенция на насилието за всички нива на образователната система, както и редовни програми за обучение на медицински работници, полицаи, учители, социални работници, юристи и психолози и установяване на механизми за мониторинг.** Държавата следва да интегрира в националната си политика принципа на равенство между половете и активно да съдейства за напредъка по темата, включително чрез национални кампании за борба срещу стереотипите и насилието над жени и всички хора, които са жертви на насилието базирано на пола.

Настояваме и за системни национални информационни кампании за превенция на насилието над жени и домашното насилие – информирание на широката общественост за различните форми на насилие, на които жените редовно са подложени, за различните прояви на домашно насилие, както и за наличните телефонни линии и кризисни центрове, в които може да бъде потърсена и получена помощ. Настояваме и за усилия срещу насилието над мъже и оспорване на обществените норми относно очакванията за стереотипно държание.

Имаме нужда от цялостен подход към борбата с насилието срещу жени и домашното насилие, което изисква не само изменения в областта на наказателното право, а и в редица други сфери, чрез реформиране на старите и създаване на нови институции, които да координират различните подходи централизирано.

3. Възстановително правосъдие и равен достъп до безплатна правна помощ.

Настояваме за активното въвеждане на по-адекватни съвременни подходи като възстановителното правосъдие, които поставят нуждите на жертвата в основата на правосъдния процес.

Практиката показва, че въвеждането на по-тежки наказания е повърхностна и често противоположна мярка, която не води до по-малко насилие, а напротив. Настояваме за

ангажимент от страна на държавата за задължителни програми за извършителите, които да им помогнат да променят своите нагласи и поведение, за да се предотвратят по-нататъшни актове на упражняване на форми на насилие, основано на пола.

Настояваме също така за разработване на програми за възстановително правосъдие в случаи на домашно насилие, които да бъдат алтернативни опции за адресиране на проблема извън съдебната система, за онези жени жертви на насилие, които не виждат справедливо разрешение на проблема в съдебния наказателен процес или в затворнически присъди за насилниците си. Тези програми непременно трябва да са изготвени с помощта на специалисти по отношение на насилието основано на пола, които също така разбират огромния натиск и риск за безопасността, на който жените жертви на насилие често са подложени - например когато принудително встъпват в процеси на медиация в ситуация, в която все още са под контрола на насилника и/или близките си.

Настояваме и за безплатна правна помощ за всяка една пострадала жена от насилие основано на пола, независимо от доходите, с които разполага. Много често една жена жертва на насилие може да живее над прага за бедност, но въпреки това да не може да си позволи да плати за наемането на адвокат. Това може да бъде сериозна пречка пред решението ѝ да потърси помощ от институциите.

4. Събиране на официална статистика за проблема.

Срамно е, че в България липсват ежегодни, изчерпателни и надеждни статистики и проучвания за причините и размера на насилието над жени и домашното насилие в страната, социалните, икономически и политически последствия от него, както и необходимите мерки, които трябва да бъдат предприети, за преодоляване на проблема. **Необходим е ангажимент от страна на отговорните институции за провеждане и събиране на такъв тип статистики и проучвания, което ще доведе до предприемане на по-ефективни действия от страна на институциите и ще постави в центъра преживяванията на пострадалите.** Нужно е да се подчертае, че жертвите на насилие имат различни перспективи и нужди, които остават невидими без задълбочено познание за проблема. Без вникване в проблема сме принудени да разчитаме само на универсални интервенции, а не на такива със специализиран подход, който адресира различията в нуждите и бариерите, пред които жертвите се изправят.

Медиите също следва да отразяват проблема според обществената му значимост, както и да противодействат нормализирането на насилието основано на пола и разпространението на фалшиви новини от гости в техните платформи. В последно време често сме свидетели на медийни изяви и водещи, които дават платформи на

сексистки, расистки, хомофобски и трансфобски изказвания, представени като експертни мнения. Приканваме българските журналисти да прочетат повторно Етичния кодекс на българските медии и сериозно да осмислят голямата отговорност, която професията им носи.

5. Сексуално образование и репродуктивни права.

Липсата на адекватно сексуално образование в училище оставя много момичета без знания за собствените им тела. Именно образователните институции би следвало да възпитават в нас още от ранна възраст идеята, че телата ни принадлежат само на нас самите и ние сме единствените, които могат да се разпореждат с тях. **Липсата на сексуално образование е съответно сред основните причини насилието, основано на пола, да не се разпознава като такова своевременно, както от потърпевшите, така и от хората около тях.** Когато става въпрос за сексуално образование е наложително да взимаме предвид и контекста на забраната на абортите в Полша, както и реакциите спрямо свободните дискусии за обществено наложените джендър роли, в които сме социализирани. От постоянно циркулиращите истории за сексуално насилие и насилие от медицински персонал спрямо родилки/пациенти в гинекологични кабинети този месец разбрахме за [смъртта на Изабела, 20-годишна бременна жена в Полша](#). Нейният случай не е единствен. Смятаме, че държавата трябва да даде ясна заявка спрямо защитата на телесната ни автономност. **Настояваме за въвеждане на задължителни часове по сексуално образование в училищната програма,** които да бъдат съобразени с нуждите на всички деца и тяхната сексуална ориентация и джендър идентичност, и които да действат като превантивна мярка срещу сексуален тормоз. Освен това, **вземайки предвид нивата на бедност в България, настояваме и за безплатен достъп до менструални продукти за всички хора, на които те биха послужили.**

6. Борба за справедливост за маргинализираните жени.

Настояваме за пакет от мерки, които да гарантират човешките права и достойния живот на мигрантките, жените от ромски и друг малцинствен произход, ЛБТИ жените, затворничките, жените с увреждания, секс работничките и непълнолетните майки. Необходимо е преодоляване на езика на омразата срещу тези групи, който е нормализиран и масово използван както от медии и различни публични личности, така и от политици. Расизмът и дискриминацията нямат място в нашето общество. Институционалният расизъм поддържа сегрегацията и икономическото неравенство, потиска и изолира жертвите на полово базираното насилие, което им пречи да потърсят и получат адекватна помощ. Време е за край на политическото демонизиране на ромската общност, обричащо я на

социално-икономическо изключване, с което се опитват да ни убедят, че е справедливо социалното подпомагане и социалните помощи да бъдат съкращавани, като така ни настройват едни срещу други.

Също така, трябва да бъдат гарантирани равни възможности и осигуряване на защита за недокументираните мигранти и лицата, търсещи закрила у нас, както и отчитане и адресиране на специфичните потребности на жените мигранти. Мигриращите жени и тези, които търсят убежище са в засилен риск от сексуално насилие на границата, както от ордентите на реда, така и от трафиканти. Това е директно последствие от строгите имиграционни режими, които криминализират хората, които мигрират в търсене на по-добър живот и безопасност за себе си и семействата си.

Необходимо е осигуряване на достойни условия за живот за хората, лишени от свобода, и особено на жените затворнички. Настояваме за държавен ангажимент по предоставянето на адекватни/специализирани социални грижи и помощи за жените с физически и ментални увреждания, включително жените със зависимости.

Също така, настояваме за държавни политики за подпомагане на жените в секс индустрията и улесняване излизането им от нея, в случай че поискат това, включително декриминализация на секс работата и повече подкрепа за жените, преживели трафик на хора.

Настояваме за приемане на ясна законова процедура за признаване и промяна на гражданския пол на транс и интерсекс лица, както и за създаване на медицински стандарт, който по техен избор урежда преминаването им през прехода и предвижда безплатен достъп до здравеопазване, консултации, хормонална терапия и операции. Държавата следва да разработи и закони срещу престъпленията от омраза на основа сексуалната ориентация, половата идентичност и половото изразяване, тъй като огромна част от ЛГБТИ хората, особено транс и интерсекс жените, системно се сблъскват с физическо, сексуално и структурно насилие, а към този момент хомофобията и трансфобията не биват признавани от съда като мотиви, утежняващи въпросните престъпления. Държавата следва също така да забрани подлагането на интерсекс пациенти на оформящи физическия пол операции без тяхното свободно, информирано и предварително съгласие.

7. Гарантиране на условия за полово равенство в грижовния труд.

Жените извършват огромния дял от грижовния труд – отглеждане на деца и грижа за болни или възрастни хора. Когато обществените услуги в тази сфера са липсващи или неадекватни, товарът пада върху жените, задълбочава се половото неравенство и се засилва рискът от безизходица, когато има насилие. Жена, която няма собствени доходи, защото извършва подобен труд в семейството си, е особено уязвима към насилие от интимен партньор, защото е зависима от него. Жени от общности с нисък достъп до обществени услуги и високо недоверие към държавните органи са лишени от каквато и да било защита. Жените в неравностойно положение са силно застрашени от насилие в система, в която техните потребности не биват

удовлетворени. Време е държавата да разпознае своята роля в утвърждаването на половите неравенства и да противодейства на това, като **осигури адекватно здравеопазване, достатъчно места в детски градини, както и допълнителни и отговарящи на нуждите грижи за деца и възрастни.**

8. Борба с икономическото неравенство.

Намаляването на неравенствата ще повиши социално-икономическото положение на жените и ще неутрализира последиците от ниското заплащане на женския труд. В настоящето „женските“ професии включват медицинските сестри, грижовните работнички, учителките, работничките в чистотата, шивачките, продавачките и др. **Държавата следва да поеме отговорност, както да повиши заплатите на работничките в публичния сектор и да се погрижи за подобряване условията им на труд, така и да гарантира повишаване на доходите и подобряване условията на труд на работещите в частния.** Това включва и ефективни мерки по изкореняване на експлоатацията на работнички, особено що се отнася до уязвими професии като шивашката, както и до работнички в отдалечени райони. Проблемът с неравенството в заплащането между мъжете и жените е пряко свързан и с високите нива на социално-икономическо неравенство в България. Тъй като трудът на жените и „женските“ професии се оценяват традиционно по-ниско, а обемът на неплатения грижовен и домакински труд, който те извършват, често влиза в разрез с 40-часовата работна седмица, бедността на жените е структурно предопределена. Последствията от всичко това се виждат най-ярко при самотните майки и в пенсионната възраст, когато жените са в най-голям риск от бедност. Социално-икономическите неравенства засягат жените в страната непропорционално и поставят допълнителни бариери пред тези жени, които искат да избягат от насилие или рискови ситуации. **Поради това ние настояваме за въвеждане на подоходно облагане, което да намали неравенствата и да осигури необходимите средства за публични инвестиции в социални политики, които да освобождават жените от товара на „двойната смяна“ на работа и къщи.**

9. Демократизация на управлението чрез целенасоченото включване на жени от всички маргинализирани групи.

Прекомерната йерархия на политическите и икономическите институции възпрепятства свободното участие на всички хора. **Единственият начин структурните, икономическите и всички други изброени проблеми да бъдат адресирани адекватно, е чрез равнопоставеност в процесите на вземане на решения, въз основа на принципа на интерсекционалността.** Осигуряването на

водещи позиции във властови структури на индивидуални жени, обикновено от привилегирован произход, често означава, че проблемите на мнозинството жени остават нечути. Всички решения, свързани с икономическия, социалния и политическия живот, трябва да бъдат вземани с участието на различни социални групи. Проблемите, причинени от социално-икономически неравенства, расизъм, сексизъм, ксенофобия, трансфобия и пр. трябва да бъдат адресирани от политики, съставени и приети с участието на всички, чиито животи са засегнати. В сферата на политиката, това означава повече възможности за пряко участие на гражданите във вземане на решения по отношение на техните общности, в това число и увеличени възможности за граждански контрол върху полицията и изразходването на обществените средства. В икономически план, това означава въвеждането на изисквания за представителност на работниците в управлението на предприятията, в които са заети, и осигуряване на квоти за мъже и жени.

Равният достъп до вземане на решения може да бъде осигурен единствено чрез овластяване на жените, с всичките им други пресичащи се идентичности и различия.

10. Борба със структурното неравенство, което води до насилие.

Борбата с насилието над жени трябва да признава всичките му форми, включително структурните, и това да бъде ясно отразено в мерките, чрез които се адресира. Бедността, социалното изключване, експлоатацията на работното място, институционалната дискриминация, географският расизъм, недостъпността на публичните пространства за майки, възрастни и хора с увреждания, липсата на установена възможност за правно признаване на пола, хормонална терапия и здравеопазване за транс хората, липсата на адекватно и безплатно здравеопазване, ограничения достъп до детски помощи, ясли и градини, както и полицейското насилие са свързани проблеми, които засягат жените по специфични начини. Те водят до психическо и физическо страдание и дори смърт, но не се разпознават като форма на насилие, защото не са толкова директни и ясно видими като физическото насилие между партньори. В този контекст структурно насилие е неравенството, което произтича от структурата на социално-икономическата система. Крайно време е тези измерения на полово базираното насилие да бъдат назовани и то да се адресира не само с наказателни мерки, а с такива, които се борят с различните системни неравенства в обществото, които са предпоставка за това насилие.

От колектива на Феминистки мобилизации